

**Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem
VT 2018**

Pedagogik för begreppsutveckling på fritidshemmet

Erfarenheter före och efter en riktad insats

Annie Johansson och Jolanta Månsson

Fakulteten för Lärarutbildning

Författare

Annie Johansson och Jolanta Månsson

Titel

"Pedagogik för begreppsutveckling på fritidshemmet – erfarenheter före och efter en riktad insats"

Handledare

Barbro Bruce

Examinator

Tina Kullenberg

Abstract

I denna studie riktas ljuset mot fritidshemmets pedagogik och elevernas begreppsutveckling. Syftet är att tillföra ny kunskap om begreppsutveckling genom pedagogiska erbjudanden genom praktiska inslag präglade av meningsskapande, multimodalitet och språklig mångfald. Metoderna som tillämpas i studien är fokusgruppssamtal med lärarna i fritidshemmet före och efter en riktad insats som består av matlagningsaktiviteter med fokus på begreppsutveckling. Vi har även genomfört ett samtal med eleverna hur de upplevt projektet. Deltagande pedagoger i studien tilldelas konkreta förslag och material att genomföra ett antal aktiviteter inom ramen för enkel matlagning och bakning, något som motiveras utifrån samverkan enligt Lgr11 mellan skolan och fritidshemmet. Studiens teoretiska utgångspunkter är främst inspirerade av sociokulturellt samt pragmatiskt perspektiv, men även teorier som fokuserar på meningsskapande, kommunikation på flera språk (transspråkande) och multimodala pedagogiska erbjudanden. Resultatet visar på fritidshemmets stora potential i samband med elevernas begreppsutveckling, men även att detta inte är något som medvetet lyfts eller framhävts i tillräcklig omfattning. Implikationen är därför att medvetandegöra fritidshemmets roll i elevernas begreppsutveckling som komplement till skolans undervisning.

Ämnesord

begreppsutveckling, fritidshem, matlagningsaktiviteter, multimodalitet, tematisk undervisning, transspråkande

Förord

Vår förhoppning är att detta projekt är början på ytterligare fördjupad forskning med fokus på fritidshemmets pedagogiska arbete med elevers begreppsutveckling, med inriktning på ett specifikt och avgränsat område tillika aktivitet.

Stort tack till

Vi vill tacka vår handledare Barbro Bruce, biträdande professor i utbildningsvetenskap med inriktning på specialpedagogik, för mycket bra handledning och stöttning genom arbetets gång. Fortsatt vill vi tacka lärarna på fritidshemmet samt rektorn på den utvalda skolan, för att ni gjort projektet möjligt att genomföra.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Problemområde.....	7
1.3 Syfte och frågeställningar	8
1.4 Centrala begrepp.....	8
1.4.1 Pedagogik för begreppsutveckling	8
1.4.2 Tematisk undervisning – helhet och sammanhang.....	9
1.4.3 Multimodalitet och mångsidighet	9
1.4.4 Meningsskapande, motivation och grit.....	9
1.4.5 Transspråkande	10
1.5 Styrdokument.....	10
2. Tidigare forskning	11
3. Teoretiska utgångspunkter.....	16
4. Metod.....	18
4.1 Metodval	18
4.2 Urval	18
4.3 Genomförande	18
4.4 Etiska aspekter.....	19
4.5 Databearbetning	19
5 Resultat och analys	20
5.1 Fokusgruppsamtal före insatsen.....	20
5.1.1 Språk i sammanhang – situerat lärande	20
5.1.2 Samlärande - vi lär tillsammans	21
5.1.3 Bearbetning för begreppsutveckling.....	21
5.1.4 Social utveckling på fritidshemmet	22

5.1.5	Multimodalitet – olika pedagogiska erbjudanden.....	23
5.1.6	Meningsskapande, motivation och grit.....	23
5.1.7	Språkliga möjligheter och mångfald - transspråkande	24
5.2	Fokusgruppssamtal efter insatsen	25
5.2.1	Begreppen utvecklas när man gör och upplever saker	25
5.2.2	Pedagogik för begreppsutveckling	25
5.2.3	Multimodalitet och många pedagogiska erbjudanden	26
5.2.4	Bearbetning för begreppsutveckling.....	27
5.2.5	Meningsskapande, motivation och drivkraft - grit	27
5.2.6	Samlärande – vi lär tillsammans.....	28
5.3.1.	Samtal med eleverna efter insatsen	28
5.3.2	Begreppsutveckling	29
5.3.3	Nya erfarenheter	29
5.3.4	Samlärande – vi kan tillsammans	29
5.3.5	Utveckling av projektet	30
5.3.6	Sammanfattande analys.....	30
6.	Diskussion	31
6.1	Metoddiskussion.....	31
6.2	Resultatdiskussion	32
6.3	Förslag till fortsatt forskning	34
	Referenser.....	35

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Föreliggande studie handlar om fritidshemmets unika möjligheter att stödja barns begreppsutveckling i sin vardagliga verksamhet. Fritidshemmets uppdrag beskrivs idag som ett viktigt komplement till skolan genom att bidra till helhet och kontinuitet i barns utveckling och lärande. Man kan idag se en skillnad i att verksamheten tidigare varit ett komplement till hemmet till att nu komplettera skolan för att bidra till utveckling och lärande (Saar, Löfdahl, Hjalmarsson, 2012).

För att kunna vara en aktivt deltagande samhällsmedborgare, är det viktigt att förstå vad som sägs lika väl som att själv kunna göra sig förstådd genom att uttrycka sina åsikter, lyssna och värdera andra ståndpunkter och föra en saklig argumentation. Det handlar alltså om att använda språket i samtal och sammanhang, något som inbegrips i begreppet ”språka”.

Begreppet språkande behövs för att beteckna den process där vi själva och våra språkhandlingar blir till samtidigt, i en kontinuerlig tillblivelse, i det att vi interagerar och skapar mening i världen. (García & Wei, 2018 s. 27)

Flerspråkighet är utgångspunkten i dagens svenska skola och fritidshem, exempelvis undervisas det på 20 olika språk i den kommun där denna studie genomförs.

Utmaningarna är naturligtvis många men möjligheterna är överskuggande. Den bärande tanken handlar om att flerspråkigheten byggs genom interaktion och dynamik i sammanhang (Cummins, 2017). För att detta ska kunna vara möjligt krävs det en välutvecklad begreppsapparat såväl i skolan som i det kommande yrkeslivet (Enström, 2013). Det krävs mycket av den enskilda individen för att utveckla en god begreppsapparat: upplevd mening i möten och sammanhang, tid och engagemang.

Det sensoriska minnet har visat sig vara effektivt vid inläring, där sinnena kan vara avgörande för vad eleven inhämtar från undervisningssituationen (Woolfolk & Karlberg, 2015). I olika aktiviteter inom ramen för fritidshemmet är lärare och elever

aktiva och upplevande med hela kroppen och alla sinnen (smak, doft, syn, känsel och hörsel) som tillsammans bildar grund för det sensoriska minnet. Med utgångspunkt i fritidshemmet som kunskapsmöjlighet (Saar m.fl., 2012) skapas goda förutsättningar för att sinnen berikar både undervisningen på fritidshemmet och elevernas användning av språket, exempelvis vid muffinsbak. När muffinsen börjar bli klar i ugnen möts läraren i fritidshem och elever av en specifik doft. Upplevelsen hos lärare i fritidshem och eleverna berikar och förankrar användningen av språket. För att undervisningen ska möjliggöra meningsskapande med många olika språk och dessutom engagera olika sinnen krävs en rik repertoar av modaliteter, s.k. multimodalitet. Kombinationen är ömsesidigt gynnande, se nedanstående citat:

Fungerande flerspråkiga interaktioner har alltid tagit hjälp av en mångfald av modaliteter – gester, objekt, visuella hjälpmedel, beröring, tonfall, ljud och andra kommunikationsformer vid sidan av orden. /.../ De teoretiska grunderna för multimodalitetsstudier kan spåras tillbaka inte endast till språkvetenskapen och då särskilt till Hallidays socialsemiotiska kommunikationsteori /.../ utan också till kognitiv och sociokulturell forskning /.../ liksom till antropologiska och sociologiska ansatser. (García & Wei, 2018 s. 52)

En kännetecknande aspekt i fritidshemmets pedagogik är det är situerat, alltså sker i ett sammanhang och inom ramen för en aktivitet, alltså ett ”görande” och ett skapande. Att dessa aspekter är gynnsamma för allt lärande är allom bekant och särskilt belyst i pragmatismen (Dewey, 1999). Särskilt intressant är syntesen av kunskapsutveckling, kommunikation och görande i det situerade lärandet. Så till exempel skriver García och Wei (2018, s. 117): ”Om språkande är varande, vetande och görande, så är det klart att elever inte kan tillägna sig språkliga praktiker utan att samtidigt också utveckla sitt vetande. Utvecklandet av nya språkliga praktiker är en aktivitet som involvera vetande och görande”.

1.2 Problemområde

Styrdokumentet som förskoleklassen, skolan och fritidshemmet utgår ifrån understryker betydelsen av språk, kommunikation och att eleverna ska uppleva meningsfullhet (Skolverket, 2017). Dessa begrepp matchas väl av fritidshemmets pedagogiska förutsättningar och styrdokument. Det handlar om bredd och variation av pedagogiska erbjudanden vad gäller lärandemiljö, undervisningsformer och gruppammansättningar. Genom att ta del av tidigare forskning och litteratur med fokus

på meningsskapande, tematiskt arbete, multimodalitet och språklig mångfald har vi upptäckt en kunskapslucka, som gäller förutsättningar för, och förekomst av, en medveten och målstyrd pedagogik för begreppsutveckling på fritidshemmet.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att bidra med ny kunskap om pedagogik för begreppsutveckling på fritidshemmet med fokus på samlärande, situerat, varierat och elevcentrerat arbetssätt och språklig mångfald. Aktiviteterna kännetecknas av att de är välavgränsade, konkreta och praktiska moment som består av enkel matlagning och bakning. De pedagogiska erbjudandena är multimodala och språkligt välkomnande oavsett språk och aktiviteterna är utvalda för att väcka och bevara motivation och målinriktat beteende under den tid som aktiviteten tar i anspråk.

Frågeställningarna lyder:

1. Hur samtalar lärare i fritidshem på det valda fritidshemmet kring hur de ser på fritidshemmets pedagogiska erbjudanden med fokus på begreppsutveckling?
2. Finns det skillnader före respektive efter genomförandet av de riktade matlagningsaktiviteterna på fritidshemmet?
3. Vilka erfarenheter och tankar har eleverna kring den riktade insatsen?

1.4 Centrala begrepp

1.4.1 Pedagogik för begreppsutveckling

Begreppen är viktiga byggstenar i bemästrande och utveckling av språk, alla språk. Långt innan begreppen används aktivt i språklig produktion kan de begripas, alltså förstås. Till en början med stöd från situationen, men så småningom alltmer begreppsligt självständigt. Associationerna hämtar sin näring i nuets upplevelser, men även av minnen och erfarenheter, och ger stöd åt både begreppsutvecklingen och organiseringen av begreppen (Holmström, 2015). Organisering av begreppen handlar om att de måste ordnas i över- respektive underordnad nivå för att kunna hittas när de behövs i samband med benämning och berättande. I detta ordningsskapande

underlättar en tematik, i detta fall är det matlagningsaktiviteter på fritidshemmet. Begrepp kan definieras som en abstraktion av egenskaper (Fodina, 2017). ”Morot”, ”palsternacka” och ”selleri” skapar tillsammans begreppet ”rotfrukter”.

1.4.2 Tematisk undervisning – helhet och sammanhang

Redan för 30 år sedan definierade Socialstyrelsen innebörden av temainriktat arbete på fritidshemmet, se följande citat:

Att arbeta temainriktat innebär bl.a. att helhet och sammanhang betonas, att olika företeelser belyses ur olika perspektiv och att man håller sig kvar vid ett bestämt innehåll under längre tid. Temainriktningen innebär dels att nya kunskaper och färdigheter kommer in och används i begripliga sammanhang, dels att barnen får möjligheter att bruka alla sina sinnen för att upptäcka och tillägna sig kunskaper och färdigheter. (Socialstyrelsen, 1988:7, s. 44).

Denna definition är lika aktuell idag, och kan naturligt kopplas till matlagningsaktiviteter på fritidshemmet som vi tar som exempel och utgångspunkt i denna uppsats.

1.4.3 Multimodalitet och mångsidighet

Ett pedagogiskt redskap som kan berika elevers begreppsutveckling är multimodalitet. Multimodalitet kan innebära kunskapsutveckling genom estetiska uttryck, såsom: drama, musik, bild samt interaktiva medier (Rohlin, 2013). Även matlagningsaktiviteter på fritidshemmet ger möjlighet till att arbeta multimodalt. För att nämna ett exempel kan multimodalt lärande ske under lekarna som vi tillhandahållit lärarna på fritidshemmet med ute på fältet. Vid skapande av lekarna utgick vi ifrån det valda temat.

1.4.4 Meningsskapande, motivation och grit

Malin Rohlin som tar sin utgångspunkt i fritidshemmet uttrycker ”Att skapa mening handlar ytterst om att fördjupa en kunskap och eller öka förståelsen av en händelse” (Rohlin, 2013, s. 8). Motivation har med drivkraft att göra, alltså något som hjälper individen till målriktat beteende, vilket är centralt i allt lärande. Grit är ett begrepp som innebär inre drivkraft, som är motorn i allt lärande samt förmågan att fortsätta kämpa

och att inte ge upp, där engagemang och intresse är en avgörande faktor (Duckworth, 2017). Om lärare i fritidshem utgår ifrån elevers intresse har de möjlighet att väcka engagemang hos dem, vilket kan leda till grit.

1.4.5 Transspråkande

Transspråkande är en företeelse som kan äga rum när individen är flerspråkig. När individen uttrycker sig kan det förekomma att hen använder sig av två språk samtidigt (Torpsten m.fl., 2016). En positiv inställning till användning av många språk och olika språk är en naturlig och central aspekt – och resurs – i fritidshemmets verksamhet. Nationellt centrum för svenska som andraspråk ger följande definition av translanguaging:

Translanguaging, eller transspråkande/korsspråkande som man kan kalla det på svenska, handlar om att på ett medvetet sätt använda elevernas flerspråkighet som resurs i undervisningen och låta eleverna använda alla sina språk som resurs i lärandet. (Nationellt centrum för svenska som andraspråk nedladdningsdatum 2018-04-15)

1.5 Styrdokument

I gällande styrdokument framkommer det att de som arbetar på fritidshem har som uppdrag att erbjuda eleverna en utmanande och givande fritid, som är anpassad utifrån varje enskild individ (Skolverket, 2017). Utifrån skollagen (2010:800) kapitel 14 §5 och §6 finns det möjlighet för eleven att få placering på fritidshemmet utifrån egna behov. Det kan exempelvis handla om stimulans av språket (Skollagen, 2010:800). Fritidshemmets syfte är bland annat att komplettera förskoleklassen och skolan. Eleverna ska få möjlighet att uppleva olika aktiviteter bland annat i samlärande, som i sin tur leder till ökade erfarenheter (Skolverket, 2017). Vi vill markera att det är viktigt att förhålla sig kritisk till den egna yrkesrollen. Trots att styrdokument, lagar och förordningar beskriver lärares uppdrag i fritidshemmet, förekommer det att dokumenten tolkas olika och att de inte alltid följs.

I denna studie skapar vi tillfälle för eleverna till olika upplevelser. Vi skapar också möjlighet att eleverna får pröva sig fram och breda ut sina begrepp kopplade till

matlagningsaktiviteter. Enligt läroplanen ska elever lära sig nya ord och begrepp för att kunna sätta ord på sina kunskaper (a.a.). I fritidshemskapitlets centrala innehåll framgår att språk och kommunikation är en väsentlig del i fritidshemsundervisningen. Eleverna har fått möjlighet att träna på och bekanta sig med nya begrepp som används i vardagliga situationer. De har bland annat fått chans att föra samtal, föra fram åsikter samt argumentera. Eleverna har också fått tillfälle att arbeta med olika texter (a.a.). I vårt fall har detta inneburit att lärare i fritidshem samtalat med eleverna utifrån ett recept samt kommunicerat med dem innan, under och efter olika aktiviteter samt lekar. Vi vill förtydliga att elever har rättighet till fritidshem från att de går i förskoleklass upp till årskurs sex (Skolverket, 2016).

2. Tidigare forskning

För att få en bredare insikt i dagens skola utifrån Deweys pragmatism, inspireras vi av Malin Rohlin (2013) som understryker vikten av mening och meningsskapande som situeras i fritidshemmet, inte minst genom begreppsliggörande, se följande citat:

Fritidshemmets verksamhet tar sin utgångspunkt i barns perspektiv och sätter barns meningsskapande processer i centrum. Verktyg i dessa läroprocesser uppstår och struktureras i ett situerat lärande. (Rohlin, 2013, s. 19)

Liknande tankar finner vi också hos Klaar (2013) som kopplar ihop barns aktiva utforskande av naturen och deras meningsskapande i samspel och samtal. I Klaars studie är visserligen fokus på förskolan, men vi ser tydliga kopplingar till fritidshemmets tematiska undervisning. Här drar vi en parallell till Ahlskog-Björkman (2014) som studerat interaktionens betydelse för barns lärande i möte med slöjd. Rohlin (2013) poängterar fritidshemmets kompletterande roll till skolans undervisning exempelvis genom ett mer laborativt arbetssätt med en bredare variation av sammanhang och aktiviteter.

Att skapa mening handlar ytterst om att fördjupa en kunskap och eller öka förståelsen av en händelse. Multimodalitet och s.k. lärandelab som idé handlar om att begreppsliggöra omvärlden för barn och elever och därigenom skapa mening. (Rohlin, 2013, s. 8)

Sammantaget motiverar detta ett ömsesidigt gynnande skolan och fritidshemmet emellan. I denna studie belyses detta genom valet av matlagningsaktiviteter på fritidshemmet, motiverat genom att fritidshemslärarna också kommer att undervisa i praktiskestiska ämnen Rohlin (2013). Vi vill betona att fritidshemmet enligt gällande styrdokument ska erbjuda goda möjligheter för meningsskapande i samspel genom upplevelsebaserat lärande präglat av helhet och sammanhang. Det finns dock ingen försäkran om att detta äger rum på varje fritidshem runt om i landet.

Ett annat kännetecken för fritidshemmets pedagogik är att det tar sin utgångspunkt från elevernas intressen och motivation. Det är helt i linje med Dewey (1999), som betonar och understryker betydelsen av aktivt undersökande och prövande förhållningssätt för att förstå fenomen i världen i ett sammanhang och mening. Här kan vi dra paralleller till fritidshemmets tematiska undervisning, som betonar helhet och sammanhang. För att utveckling ska kunna ske, ska individen sträva efter att ständigt skaffa sig nya erfarenheter. Nya kunskaper har sitt ursprung i redan upplevda och analyserade situationer. Vi vill förhålla oss kritiska till vad Dewey (1999) påstår. Trots att individen har upplevt olika situationer, betyder det inte hen har skapat nya insikter och handlar efter detta.

Ljusberg (2013) betonar sambandet mellan aktivt meningssökande och varierade pedagogiska erbjudanden. Det handlar om en pedagogik som stimulerar alla sinnen och erbjuder varierade estetiska uttryck, så kallad multimodalitet. Elevaktivt meningssökande genom multimodalitet leder till en djupare förståelse för olika fenomen (Gärdenfors, 2011), något som är centralt för att utveckla olika begrepp. Det handlar om en djupare och förankrad kunskap, som i sin tur kan kopplas till motivation på ett ”hållbart” sätt, det vill säga målinriktat beteende. Att det är skolans uppgift att ta vara på och hjälpa barn och elever att utveckla en sådan drivkraft beskrivs av Duckworth (2017).

Skolinspektionen (2018) släppte i början av 2018 en kvalitetsgranskning av fritidshem. Där framkom bland annat att 23 av 24 fritidshem hade bister kring arbetet med språk och kommunikation. Se följande citat:

För 23 av 24 granskade fritidshem har Skolinspektionen bedömt att fritidshemmen, inom vissa områden, behöver utveckla undervisningen för att höja kvaliteten. Dessa områden omfattar båda kunskapsområdena språk och kommunikation samt natur och samhälle (Skolinspektionen, 2018 s. 12).

Pihlgren (2017) beskriver fritidshemmets arbete med olika förmågor. Bland annat lyfter Pihlgren elevernas utveckling av begreppsförmåga på fritidshemmet, vilket innebär förståelse och användning av olika begrepp.

Boström, Hörnell och Frykland (2015) betonar att det finns brister på fritidshemmen när det gäller organisering av uppstyrda aktiviteter, vilket Boström med flera trycker på är ett förbättringsområde. I denna forskning belyses även det sociala samspelet som centralt uppdrag för dem som arbetar i verksamheten. Det sociala samspelet kan uppstå mellan elever samt mellan elever och lärare som kan ha betydelse för elevernas begreppsutveckling. Boström m.fl. (2015) lyfter betydelsen av meningsfullhet i situerat lärande på fritidshemmet. Vidare framhåller dessa forskare att fritidshemmet har potential att väcka grit hos eleverna (a.a.). Vi finner även Haglund (2016) som relevant att använda i forskningsbakgrunden. Haglund (2016) trycker på att lärarna i fritidshem ska erbjuda eleverna meningsfullhet på fritidshemmet, se följande citat:

Aktiviteter beskrivs som verktyg använda i syfte att pedagogisera och berika barns fritid där den övergripande ambitionen är att erbjuda meningsfulla aktiviteter (Haglund, 2016, s. 68).

Trots att fritidshemmets verksamhet enligt lag ska erbjuda eleverna en meningsfull fritid, är det inte säkert att detta genomförs ute i verksamheterna. I skolan och på fritidshemmet finns det inte enbart utbildad personal som är insatt i styrdokumentet och som har ett pedagogiskt förhållningssätt. Även hos de som är utbildade lärare finns inga garantier att de har ett professionellt förhållningssätt och lever upp till styrdokumentet.

Krantz (2011) beskriver i sin avhandling att barn i sin begreppsutveckling genomgår olika faser. Det första stadiet handlar om att barnet inte hört begreppet tidigare - det andra om att barnet har hört det tidigare – men inte har förståelse om ordets betydelse.

Det tredje handlar om att barnet möter det i en kontext, exempelvis på fritidshemmet. Nästa steg innebär att barnet känner till och har förståelse för begreppet samt kan använda det (a.a.). Här ser vi en koppling till olika begrepp som används inom vårt undersökningsområde. Exempelvis om en elev aldrig hört ordet ”decilitermått” har hen möjlighet att bekanta sig med det, dels genom att se, dels genom att använda det. Storleken på individens begreppsapparat är betydelsefull - men organisationen av densamma är avgörande - för att samtal ska kunna uppnå hög kvalitet. Utifrån Holmström (2015) är ord språkliga enheter som barnet lär sig först. Med tiden övergår dessa till begrepp, vilket har att göra med barnets större förståelse, upplevelser och erfarenheter. Vårt eget exempel utifrån Holmström (2015) är att det unga barnet lär sig exempelvis ordet ”äpple” först, som sedan övergår till begrepp: ”frukt” och i sin tur ”äppelträd” etcetera. Begreppsapparatens organisation innebär att individen är väl bekant och kan använda begrepp på ett adekvat sätt (a.a.). I skolan möter barn språk utifrån olika dimensioner, det vill säga höra, prata, läsa samt skriva. Detta medför att begreppsutvecklingen är intensiv under denna tid. När en individ lär sig nya ord och införskaffar sig ökad förståelse för begrepp hen redan känner till – sker en omorganisation i individens begreppsapparat. Nya begrepp som eleven lär sig kan grupperas med ord som hen redan kan, som tillhör samma ordkategori. Denna organisation av begreppen medför att användandet av ord blir underlättat (a.a.). Här ser vi koppling till projektet där elevgruppen har tränat på samt försökt organisera ord och begrepp som tillhör matlagningsaktiviteter. Trots dessa erbjudanden och träning av orden samt begreppen, kan det hända att inläring hos eleverna uteblir.

I dagens Sverige lever vi i ett samhälle som är mångkulturellt, där flerspråkighet är ett naturligt inslag. Hur världsbefolkningen ser på flerspråkighet är något som varierar. Officiellt ger dagens Sverige ut signaler om flerspråkighet och olika kulturer som något positivt. För att nämna ett exempel utifrån den svenska skolans kontext: flerspråkighet är något som tas till vara på i skolan samt fritidshemmet. Elever som går i svensk skola - som har ett annat modersmål än svenska - får erbjudande och möjlighet att läsa sitt modersmål samt svenska som andraspråk. Detta är något som kan gynna elevers flerspråkighet (Otterup, 2005). Goda relationer och bemötande är grundläggande för att påverka dessa elever på ett positivt sätt. Svensson (2012) beskriver flerspråkiga barns

språkutveckling på ett övergripande sätt i förskolan, men också utifrån ett skolperspektiv. Vi har konstaterat att delar av artikeln är relevanta för vår studie eftersom att eleverna på fritidshemmet tillhör skolans verksamhet. Det som är särskilt intressant för vår studie är vad som kan vara fördelaktigt och hinder med flerspråkighet hos barn utifrån begreppsutveckling. Svensson (2012) beskriver flerspråkiga barns fördelar när det gäller språklig förmåga. Utifrån flerspråkighet finns det även positiv effekt rent socialt. Svensson (2012) betonar vikten av att eleverna får uppleva att deras modersmål har lika värde, som det nya, det svenska språket. Eleverna ska tas på allvar och i det ingår deras tidigare språkkunskaper. Eftersom begreppsutveckling tar lång tid, är det viktigt att barn i tidig ålder stöter på ett språk som är varierat (a.a.). Det är dock något som inte alltid förekommer i verksamheterna (Skolinspektionen, 2012). Svensson (2012) förklarar hur lärare vid skolstarten kan ge goda förutsättningar till flerspråkselever. Det är väsentligt att barnet har en begreppsapparat som är anpassat utefter hens ålder. Detta för att möjliggöra att barnet kommer att kunna delta på lika villkor, som barn som är enspråkiga (a.a.). Wedin (2011) beskriver flerspråkiga elevers språkutveckling under interaktion i klassrummet. Vi har genomfört projektet utifrån uppstyra aktiviteter på fritidshemmet, därför ser vi det relevant för oss att använda denna artikel. Wedin (2011) hävdar att språket spelar en stor roll i flerspråkiga elevers kunskapsinhämtning. Språket har en särskild funktion för de barn som invandrar till Sverige, som befinner sig i skolåldern men också innan de börjar skolan. Svensk skola räknar med att elever som invandrat och som har ett annat modersmål än svenska ska tillägna sig de kunskaper som finns i undervisningen. Detta sker samtidigt som eleverna ska lära sig det nya språket. Wedin (2011) visar i sin studie att det ställs höga förväntningar på dessa elever samt skolsystemet i stort. Största delen av skoldagen spenderar nykomna elever med människor som har enspråkig, svensk bakgrund. När det gäller undervisning i svenska som andraspråk, förekommer den ofta bara några få tillfällen under en skolvecka. Slutsatsen som Wedin (2011) kommer fram till, är att flerspråkiga elever lär sig mest svenska utanför dessa lektioner. Hon riktar sin forskning mot andraspråkselevers tillägnande av det svenska språket samt inhämtning av övrig allmän kunskap. En av de undervisande lärarna använder sig av ett verktyg i lärandesituationen, i detta fall en balansvåg. Under lektionerna som observerades tränade eleverna på att använda sig av vågen och att komparera adjektiv. Den ena

gruppen som blev observerad, bestod av sexton elever varav nästan hälften hade ett annat förstaspråk än svenska. Lärarna som undervisade hade yrkeserfarenhet, men saknade speciell utbildning för undervisning av andraspråkselever (a.a.). Studien är intressant för oss på grund av att vi i vår undersökning bland annat vill få syn på hur det framtagna materialet kan bidra till flerspråkiga elevers begreppsutveckling. Dessa ämnesord är kopplade till matlagingsaktiviteter.

Lindberg (2013) konstaterar att kunskapsinhämtning under katederundervisning, det vill säga styrd undervisning i klassrummet, inte räcker till för elever med svenska som andraspråk. Detta är något som måste kompletteras med mer språklig interaktion, alltså möjlighet att uttrycka sig spontant. Läraren är den som bestämmer vad som ska tas upp i klassrummet, eleverna får på så vis inte så stort spelrum att uttrycka sina tankegångar (a.a.). Dock finns det forskning som visar att det finns lärare som uppmuntrar elever till kreativa uttalanden och utvecklande av sina tankar, bland annat i samband med sina tidigare upplevelser. Lärare ställer istället öppna frågor, för att ge eleverna utrymme att uttrycka sig. Lindberg (2013) kommer fram till att bejakande på detta sätt, främjar elevers språkliga utveckling. De flerspråkiga eleverna gynnas av att arbeta i smågrupper - förutom språket utvecklar de även djupare allmänna kunskaper. Detta sätt att undervisa leder till att elever får möjlighet att uttrycka sig och tar initiativ i större utsträckning, i jämförelse med helklassundervisning (a.a.).

3. Teoretiska utgångspunkter

För att förstå fritidshemmets roll i elevers begreppsutveckling behöver vi flera teoretiska utgångspunkter som kompletterar varandra. Den första handlar om lärande i sociala relationer och i sammanhang som skapades av Lev Vygotskij (2001) och går under benämningen ”det sociokulturella perspektivet”. Detta synsätt bygger på individers lärande i sociala sammanhang (Vygotskij, 2001). När en person ska lära något nytt är det viktigt att den får handledning från någon som har större kompetens inom området och framför allt någon som kan utläsa och utgå från var personen i fråga just då befinner sig i sitt lärande. Detta kallar Vygotskij den närliggande eller proximala

utvecklingszonen (Vygotskij, 1978).Handledningen benämns som stöd eller stöttning (scaffolding). Med fokus på fritidshemmets villkor och pedagogik blir det relevant att koppla samman det sociokulturella perspektivet och flerspråkigheten, som uppstår på ett naturligt eller självorganiserande, emergent, sätt, se följande citat:

Lärare använder sig av translanguaging strategiskt som en ansats för att ge stöd eller stöttning (scaffolding) i syfte att förvissa sig om att emergent tvåspråkiga elever som befinner sig i begynnelsen av det tvåspråkiga kontinuumet får arbeta med ett omsorgsfullt strukturerat innehåll, får tillgång till texter på hög nivå och att de får producera nya språkliga praktiker och ny kunskap. (García & Wei, 2018 s. 133).

Ahlskog-Björkman (2014) betonar att elever i skolans värld befinner sig i ständig interaktion med andra. Språket är ett verktyg för att skapa mening i samspel och samtal med andra. Erfarenheter lämnar avtryck i form av minnesspår, vilka i sin tur påverkar positiv eller negativ förväntan inför kommande upplevelser i likande situationer. Det är tack vare kommunikation med andra som barn och elever blir en del av den kultur de befinner sig och har erfarenhet av. Enligt Vygotskij (1978) bidrar erfarna individer med sina kunskaper och förmågor till att även andra lär och utvecklas. Glappet mellan en individs nuvarande kunskaper och färdigheter och de kunskaper och färdigheter som kan utvecklas med hjälp av en individ som har större kompetens inom området - benämner Vygotskij (1978) den proximala utvecklingszonen. Förutom handledning och stöd av de som kan mer och har kommit längre i utvecklingen, kan exempelvis begrepp, bokstäver, texter och annat material beroende på aktivitet vara till stöd och hjälp. I denna studie används även köksredskap och ingredienser samt olika spel för att skapa möjlighet till utveckling av deras språkliga och praktiska förmågor. Den andra teorin fokuserar på aktiviteter, ”görande” och beskrivs inom John Deweys (1999) pragmatiska teori. Dessa teorier ligger nära varandra, därför använder vi dem för att tolka och analysera insamlade data. Detta synsätt går ut på att individen behöver utöva något praktiskt, göra och genomföra för att uppleva, för att djupare förstå ny kunskap (Dewey, 1999). Likaväl som att ”språkande” sker i socialt samspel, så gör ”görandet” det, och därför ser vi en koppling mellan Vygotskijs sociokulturella teori och Deweys pragmatiska teori. Dewey (1999) betonar att människan bland annat lär sig genom att experimentera och utföra olika handlingar. Konsekvenserna av dessa gör att

vi förändras och lär oss något. Med det vill vi säga att under den empiriska delen av projektet har eleverna fått möjlighet att interagera med varandra och utföra praktiska matlagningsaktiviteter samt lekar och spel med samma innehåll.

4. Metod

4.1 Metodval

Metoden som används i vårt projekt är kvalitativ. Vid kvalitativa undersökningar vill forskaren undersöka något på ett ingående sätt med ett färre antal deltagare. Om man letar efter något specifikt, är kvalitativa fokusgruppssamtal den metod som är relevant att utgå ifrån, för att ha möjlighet att arbeta mot projektets syfte. Utifrån fokusgruppssamtal får gruppleddaren information om gruppmedlemmarnas åsikter och erfarenheter kring studerat ämne (Bryman, 2011). Vid individuella intervjuer, förekommer inte samma möjligheter till uttalande i lika stor omfattning som under fokusgruppssamtal (Bryman, 2011). Utöver fokusgruppssamtal med lärarna på fritidshemmet har vi planerat och handlett en riktad insats med fokus på pedagogiska verktyg för begreppsutveckling, exempelvis Memory, Bingo samt Kahoot föreställande begrepp utifrån matlagningsaktiviteter. Insatsen genomfördes av ordinarie fritidshemslärare under ledning av oss studenter och skribenter. Vi har även samtalat med eleverna om hur de upplevt projektet och på så sätt har vi även analyserat projektet utifrån elevernas perspektiv.

4.2 Urval

En skola i en medelstor stad med hög andel flerspråkiga elever och med erfarenhet av samverkan med högskolan tillfrågades och visade intresse av att medverka i denna studie.

4.3 Genomförande

Det utvalda fritidshemmets rektor kontaktades och bokade in ett första möte med ansvarig lärare för fritidshemmet. På mötet deltog vår handledare, skolans rektor, en lärare i fritidshem samt vi studenter. Vi delade ut missivbrev med samtyckesblankett (se bilaga 1). Två fokusgruppssamtal genomfördes på skolan och spelades in med hjälp av

röstinspelning. Intervjufrågorna vid det första fokusgruppssamtalet (se bilaga 2) handlar om hur lärarna på fritidshemmet tänker kring pedagogiskt arbete med elevers begreppsutveckling. Det andra fokusgruppssamtalet (se bilaga 3) ägde rum när lärarna på fritidshemmet genomfört insatsen i form av matlagningsaktiviteter och handlade om deras erfarenheter under det praktiska genomförandet av insatsen. Båda fokusgruppssamtalen transkriberades. Materialet till insatsen, alltså de praktiska aktiviteterna som genomfördes av personalen under handledning av oss och med material tillverkat av oss består av fyra recept: scones, muffins, grönsakssoppa och fruktsallad som vi har utformat. Underlaget har vi själva tagit fram. Vi har fotograferat redskap och ingredienser som vi använde för att sedan utforma spel och lekar: Memory, Kahoot, Bingo och ”gissa det hemliga ordet”.

4.4 Etiska aspekter

Under vårt projekt på fritidshemmet har vi tagit hänsyn till individskyddskraven (Vetenskapsrådet, 2002), som skyddar undersökningsdeltagarna från oönskade konsekvenser. När det gäller *informationskravet* har vi uppgett att studien görs som ett självständigt arbete vid högskolan och berättat om studiens syfte. Vi har även utgått från *samtyckeskravet*. Vi har skickat ut missivbrev till elevernas vårdnadshavare angående om de samtycker eller inte till att deras barn deltar i vårt projekt. Vi har informerat om att deltagare har rätt att avbryta sin medverkan utan att behöva ange skäl. Vi har utgått från *nyttjandekravet*. All insamlade data utifrån fokusgruppssamtalen används endast i denna studie och vetenskapliga text. Alla uppgifter kring deltagarna skyddas genom *konfidentialitetskravet*, vilket innebär att alla namn, såväl på personer som skola, har avidentifierats (Vetenskapsrådet, 2002).

4.5 Databearbetning

Vi har gjort ljudinspelning av två fokusgruppsamtal med lärarna på fritidshemmet samt ett samtal med eleverna, och därefter transkriberat, nedtecknat, dessa i datorskrift. Av transkriptionerna har vi gjort en innehållsanalys i centrala teman. De valda teorierna innehåller begrepp som tjänade som utgångspunkt för tematisering och analys av transkriptionerna.

5 Resultat och analys

5.1 Fokusgruppssamtal före insatsen

Vi har analyserat resultaten av de två fokusgruppssamtalen med lärarna i fritidshemmet utifrån olika teman som samtalen bestod av. Under vår analys har vi utgått från teoretiska aspekter – sociokulturell och pragmatisk teori.

5.1.1 Språk i sammanhang – situerat lärande

Under det första fokusgruppssamtalet med lärarna på det utvalda fritidshemmet framkom det att situerat lärande förekommer, där lärarna på fritidshemmet stimulerar elevers begreppsutveckling i specifika sammanhang. Fritidshemmets pedagogik ger möjlighet till situationsförståelse - som i sin tur ger möjlighet till ordförståelse. En av lärarna i fritidshem uppger ett exempel på en fritidshemsaktivitet i ishallen, som ledde till användning av specifika begrepp i ett senare tillfälle på skolgården.

Vem har spolat den isbanan? Alltså då kommer ju ord som de inte använder, men som de sedan har förstått när vi har förklarat. Men de skulle nog inte liksom... de hade sagt om vi (...) är på ishallen om vi inte hade sagt vad det var för någonting. Det är jag helt övertygad om. (Lärare i fritidshem 2)

Utifrån samtalet framkommer också att språkförståelse är grundläggande för att eleverna senare ska kunna använda sig av det.

Men jag kan bara se om vi sitter och spelar ett spel, där det kanske är vissa speciella ord som man måste använda i spelet, som barn kan förstå. Men som de inte använder när de sitter och samtalar med sig själv. (Lärare i fritidshem 2)

Ett exempel som lärarna i fritidshem uppger där kontextuellt lärande av begrepp förekommer, är när de är på utflykter och/eller när de åker kollektivt.

Vi tränar barn i att åka... vad heter det... kollektivtrafik. Ut och åka, möta folk i trafiken. (Sorl från klassrummet vägg i vägg) Hur gör man när man tar sig från punkt A till punkt B?

Analys

Interaktion och olika sammanhang ger möjlighet till utbredning av erfarenheter, som i sin tur kan leda till begreppsutveckling, större förståelse och eventuell användning av orden. Utifrån det sociokulturella perspektivet inser vi att material

och miljöer, i detta fall ishallen, färdmedel och olika spel är behjälpliga vid elevers inläring. Utifrån det pragmatiska perspektivet kan skridskoåkning, att ta sig fram kollektivt eller att spela spel skapa meningsfullhet, som bland annat kan leda till begreppsutveckling.

5.1.2 Samlärande - vi lär tillsammans

Vidare konstaterar lärarna i fritidshem att eleverna får stöd från språkstödjare samt kamrater som har bredare språklig erfarenhet, som tolkar oförståeliga ord.

Fråga en kompis eller så ber de ju stödjare, modersmållärare. Vi har många stödjare här på eftermiddagarna också ju. (Lärare i fritidshem 2)

Analys

I den ovannämnda situationen, ser vi att lärarna på fritidshemmet och eleverna tillämpar Vygotskijs teori om den proximala utvecklingszonen. Individen med större förståelse inom ämnet, stödjer den andra individen i hans utveckling. Vi vill samtidigt påpeka att i fritidshemmets kontext, är inte den mer kompetenta individen inom ett visst område alltid närvarande. Situationer då detta kan förekomma är exempelvis i korridorer eller kapprum.

5.1.3 Bearbetning för begreppsutveckling

Lärarna på fritidshemmet lyfter fram bearbetning med eleverna av upplevda situationer inom fritidshemmets verksamhet, vilket kan leda till ökad förståelse och inläring av nya begrepp.

Spel, utflykter, olika utflyktsmål, kommer ju begreppsträning in, beroende på var man är och vad man gör för någonting. Och sedan att man kanske efterarbetar det, eftersamtalar, pratar med... (Lärare i fritidshem 2)

Analys

Utifrån det pragmatiska perspektivet kan upplevda händelser bearbetas mellan lärare i fritidshem och elever genom interaktion med varandra. Här ges möjlighet till utveckling av begreppsapparaten.

5.1.4 Social utveckling på fritidshemmet

I samtalet lyfter lärarna i fritidshem betydelsen av verksamhetens möjlighet till social utveckling.

Som sociala, de som har lite sociala. Den här sociala biten. Kan inte kommunicera, så det. Fritids kan vara jättebra. Där kan man lära sig att stå i kö till exempel och vänta på sin tur... och jättemycket, samarbeta med de andra (sori från klassrummet vägg i vägg). Så det... (Lärare i fritidshem 3)

Något annat som togs upp under samtalet var automatisering av de sociala normerna gällande elevernas uppförande. Fritidshemmets pedagogik ger möjlighet att forma elevernas beteende samt handleda dem till att bli välfungerande samhällsmedborgare.

Där vi vill nå vissa saker, till exempel att man måste säga hej eller hej då när man kommer och går eller ehh... man måste vänta, turordning. Att man kan liksom inte här kommer jag och nu vill jag göra detta för det ser kul ut. (Lärare i fritidshem 2)

Analys

Vi inser att lärarna på det utvalda fritidshemmet arbetar med eleverna utifrån pragmatiska principer genom att erbjuda en meningsfull fritid. De är måna om att komplettera skolan genom att försöka fostra eleverna till välfungerande samhällsmedborgare. Lärarna på fritidshemmet gör detta genom att lära eleverna struktur och sociala normer som gäller på deras fritidshem och i samhällslivet. Trots dessa insatser finns det ingen försäkran om att målen uppnås. Utifrån det sociokulturella och pragmatiska perspektivet skapar fritidshemmets pedagogik möjlighet till elevers sociala utveckling. Enligt pragmatismen kan interaktion med andra leda till att individen blir bildad och berikad av erfarenheter. Under samspel har individer möjlighet till ömsesidig bearbetning av tankar och reflektion kring tidigare upplevelser. Enligt den sociokulturella synen, skapar fritidshemmets kontext större förståelse hos eleven genom språk och praktiska aktiviteter. Trots detta konstaterande, inser vi att fritidshemmets pedagogik inte garanterar elevers sociala utveckling. Det kan finnas brister i undervisningens kvalitet eller att eleven eventuellt inte är mottaglig för att inhämta erbjudna kunskaper.

5.1.5 Multimodalitet – olika pedagogiska erbjudanden

Lärarna på fritidshemmet betonar vikten av multimodala uttrycksformer som stöd för elevernas begreppsutveckling. De lyfter bildstöd, kroppsspråk, drama samt digitala verktyg så som Instagram och YouTube.

Sen är det bildstöd och kroppsspråk. (Lärare i fritidshem 1)

Vi har dramatiserat, vi är tant hjärter rut (skratt) och vilda damingo flamingo danslärare. (Lärare i fritidshem 2)

Just det här med att introducera nya saker och ehh... ehh... ha begrepp i det sammanhanget. Ehh... Vi kompletterar lite med engelska, eftersom de har ett intresse för YouTube. (Lärare i fritidshem 1)

Instagram har vi startat, där vi försöker använda begreppen.

(Lärare i fritidshem 1)

Ehh... men jag vet ju att jag har elever som kan leta upp orden där, om de vill. (Lärare i fritidshem 1) (Sori från klassrummet vägg i vägg).

Analys

Enligt det sociokulturella perspektivet fungerar språket som medel för att lösa svåra situationer. Om individen inte har språket, kan hen använda sig av hjälpmedel exempelvis interaktiva medier, för att för uttrycka sig. Enligt det pragmatiska perspektivet påverkar verksamhetens innehåll den språkliga förmågan hos eleverna. När en situation är utmanande för individen, ges möjlighet att språket kan utvecklas.

5.1.6 Meningsskapande, motivation och grit

Lärare i fritidshem har som uppdrag att utgå från elevernas perspektiv och lyssna in samt läsa av deras intresse och motivation och när det behövs få dem att hålla ut, göra klart. Genom detta arbetssätt kan lärarna i fritidshem ta vara på elevens egen drivkraft. Grit som vi beskriver i inledningen, innebär bland annat den inre uthålligheten (Duckworth, 2017). I detta fall kan det handla om att eleven tar sig besväret att kämpa för att utveckla sitt begrepsförråd. Den inre drivkraften och förmågan att inte ge upp kan leda till att eleven arbetar envist mot målet.

Vi spelar ju mycket... vad heter det... bordtennis. Så serva hmm... racket och det. Det cirkulerar ju, och det upplever jag ju eftersom vi håller på med det, att det är det de lär sig. Nu är det du som ska serva. (Lärare i fritidshem 1)

I samtalet framkommer det samtidigt att det finns elever som saknar engagemang för aktiviteter, som leder till att ord inom det specifika området inte utvecklas.

Men det kan ju också vara... alltså... att de inte är med på banan kan ju handla om att de saknar intresse, att de kanske inte är intresserade av det. Och då fattas ju orden också. (Lärare i fritidshem 1)

Analys

Utifrån det pragmatiska synsättet har lärare i fritidshem möjlighet att påverka elevers intresse och engagemang gällande utförande av olika aktiviteter. Om läraren i fritidshem lyckas med ovanstående, skapar hen större förutsättningar att begreppsapparaten utvecklas hos eleven. När eleven upplever meningsfullhet i sitt görande, kan engagemang väckas. Om eleven däremot inte har engagemang eller intresse för en viss aktivitet, utvecklar hen inte begrepp som är kopplade till aktiviteten.

5.1.7 Språkliga möjligheter och mångfald - transspråkande

Lärarna på fritidshemmet konstaterar att det finns elever som befinner sig i ett språkligt vakuum. Det vill säga att eleverna inte har utvecklat varken sitt modersmål eller det svenska språket tillräckligt väl, för att kunna kommunicera fullständigt.

De har fragment, lite från svenska och lite från sitt modersmål.

(Lärare i fritidshem 2)

Men det finns ju svenska barn... och albanska barn, som har snappat upp otroligt mycket arabiska ord och uttryck. Och tvärt om. (Lärare i fritidshem 2)

Analys

Utifrån det sociokulturella perspektivet är språket den avgörande faktorn för att kunna kommunicera med andra individer. Enligt det pragmatiska synsättet är språk grundläggande för att inlärning ska kunna ske. Eftersom att eleverna på det utvalda fritidshemmet använder sig av olika språk, kan de lära sig av varandra, för att underlätta kommunikationen. Det är bland annat i dessa tillfällen som elever tar hjälp av begreppen de behärskar på respektive språk, för att uttrycka sig.

5.2 Fokusgruppssamtal efter insatsen

En av lärarna på fritidshemmet har sett en viss skillnad i elevernas begreppsutveckling. Lärarna på fritidshemmet har inte hunnit utföra samtliga delar av interventionen. Detta på grund av att de upplevde tidsbrist. Det förekom även sjukdomar hos elever och lärarna på fritidshemmet. Detta faktum påverkade närvaron och förutsättningar för genomförande.

5.2.1 Begreppen utvecklas när man gör och upplever saker

En av lärarna på fritidshemmet berättade att hen har sett en viss skillnad hos eleverna från det första till det andra tillfället i insatsen.

Ja, jag tycker att jag har sett en skillnad från första gången till den andra gången, de har mer koll på vad grejorna heter. Ehh... kanske.... de kanske inte kan... eller de ger sig inte tid till att läsa hela ordet, men. Kaaaa.... Det är en kastrull och så går man och tar det.

Analys

Här ser vi en koppling till det pragmatiska och sociokulturella perspektivet, där erfarenhet är en väsentlig del vid begreppsutveckling. Enligt det sociokulturella perspektivet kan erfarenheter påverka individens kommande upplevelser inom området. Om hela interventionen hade varit genomförd innan fokusgruppssamtal två, gör vi ett antagande om att vi hade kunnat få syn på ett tydligare resultat.

5.2.2 Pedagogik för begreppsutveckling

Lärarna på fritidshemmet berättade att de gillar materialet som vi har tagit fram, men att de upplevt att tiden varit för knapp för att hinna använda allt.

Ehh... (harkling) Neej... jag tror att materialet i sig kan vara ganska bra... ehh... men som sagt var det tiden här vid, för hade man kanske fått Kahooten först och sedan kunde man spelat de här spelen innan man ska in i köket... (Lärare i fritidshem 2)

Men materialet som materialet tycker jag inte är någonting som att... nej... det tar vi bort... för jag tror att det är ganska så bra för dem. (Lärare i fritidshem 2)

Analys

Utifrån det sociokulturella perspektivet kan verktyg, böcker eller annat material fungera som stöd vid utveckling av erfarenheter och språk. Materialet som vi har tagit fram var uppskattat av fritidshemmens lärare, dock har den begränsade tiden lett till att samtliga aktiviteter inte blivit genomförda. Detta tolkar vi har påverkat vårt resultat. De ogenomförda aktiviteterna, kan ha lett till att det inte har skett några större förändringar i elevernas begreppsutveckling.

5.2.3 Multimodalitet och många pedagogiska erbjudanden

Under det andra fokusgruppssamtalet framkom det att en av lärarna på fritidshemmet har använt interaktiva medier i interventionen, det vill säga Kahooten som vi har tagit fram. Den andra läraren på fritidshemmet berättar att hen har använt sig av andra multimodala uttrycksformer.

Ehh... Det material jag har använt, det är Kahooten och det var jättebra! Och jag har sparat resultaten om det är intressant. Och gör man det en gång till kan man ju jämföra. (Lärare i fritidshem 1)

Memory, ja. Vi har haft memory framme, men de har mer tittat på bilderna och läst. Och vi har konstaterat vad det är för något. Men vi har inte spelat spelet. (Lärare i fritidshem 2)

Analys

Som det sociokulturella perspektivet säger, kan språket vara ett hjälpmedel för att öka förståelse, dock har lärarna på fritidshemmet och eleverna inte spelat memory. En av lärarna på fritidshem och hans elever har gått igenom bilderna samt benämningar av föremålen som stod på memorykorten. Det ledde till att eleverna kunde komma fram till vilka föremålen var. Utifrån det sociokulturella perspektivet kan det tolkas som att eleverna fick möjlighet att lösa problemet kring begreppen. Den andra läraren på fritidshemmet som spelat Kahoot med eleverna har skapat möjlighet för dem i sin begreppsutveckling. Eftersom Kahooten genomförs vid ett tillfälle, har vi inget annat resultat att jämföra med.

5.2.4 Bearbetning för begreppsutveckling

En av lärarna på fritidshemmet betonar vikten av att bearbeta kontexten med eleverna efter utförd aktivitet.

Jag har ju gjort som så när vi har... när de har gjort sin maträtt färdigt, vi sätter oss ner och äter, har man ju kunnat checka av lite. Vilka ingredienser har ni nu haft? Vad var det för redskap ni använt? För att se, kommer jag ihåg det? (Lärare i fritidshem 2)

De... det tycker jag att de är duktiga på, sen vet jag, gör man det en vecka senare, så kan man ju se, befäster de dem här grejorna? Moroten är ju inga problem att veta vad det är för någonting och purjolöken var inga problem var inga problem, men ehh... palsternackan... selleri ... det är lite svårare... och buljong... (Lärare i fritidshem 2)

Analys

Utifrån vår analys i fokusgruppsamtal ett som handlar om bearbetning av kontext, ser vi att detta bekräftas i fokusgruppsamtal två. Det pragmatiska perspektivet säger att bearbetning av erfarenheter genom interaktion mellan individer, kan ge möjlighet till begreppsutveckling.

5.2.5 Meningsskapande, motivation och drivkraft - grit

Under det andra fokusgruppsamtalet framkom det att eleverna var engagerade och att lärarna i fritidshemmet väckt motivation och grit till viss del hos eleverna.

Det har varit väldigt intressant att se dem (skratt) i köket. Lusten. Det som har gått bra det är ju det att dem har velat... (sorl) ... de har gärna varit framme och plockat i grejorna innan de har hunnit läsa färdigt, men det är ju en progression i det också. (Lärare i fritidshem 2)

Dem är ju superintresserade och har lust. Och det är nästan slagsmål. Vissa frågar varför får inte jag vara med? (Lärare i fritidshem 1)

Analys

Vi finner bekräftelse med det som sägs om grit i fokusgruppsamtal ett, med vad som framkommer under fokusgruppsamtal två. Enligt det pragmatiska perspektivet har lärare i fritidshem möjlighet att påverka elevernas utförande av aktiviteter när eleverna är engagerade, då kan grit väckas.

5.2.6 Samlärande – vi lär tillsammans

I denna del av fokusgruppssamtalet ser vi att lärarna på fritidshemmet delar med sig av sin större erfarenhet och därför kan vägleda eleverna.

... vissa här när vi gjorde soppan trodde ju att det är klart på ett kick... (knäpper med fingrarna) ... så kan jag... nej vänta tills det bubblar... vad är bubblor? Ja... du ser när vattnet börjar... när det pyser i det? (Benämner en elevs namn) var ju helt makalös alltså igår... (Lärare i fritidshem 2)

Du kan liksom inte ha en soppstev när du ska... då gjorde vi scones. Du kan inte blanda smeten med en soppstev. (Lärare i fritidshem 2)

Vidare berättade en av lärarna på fritidshemmet att eleverna fått uppleva nya erfarenheter under insatsen.

Analys

Utifrån det sociokulturella perspektivet, har individen med större kompetens inom området handlett individer med mindre kunskaper i ämnet. I detta exempel ser vi tillämpning av teorin om den proximala utvecklingszonen.

Jag bakade scones... och då stod det ju klart och tydligt: sätt på ugnen och jag hade barn som bara stoppade in det i en iskall ugn, satte på klockan tio minuter och sen när de tog ut dem så bara... öhhh vad äckligt! (Skratt) de var inte bakade en sekund. (Lärare i fritidshem 1)

Vattnet kokade inte, jag fattar inte. Och (...) så hade de ju satt kastrullen på fel platta. (Lärare i fritidshem 2)

Men jag tycker att lek och praktisk kunskap eller praktisk utövande det är väl nyckel, att göra... (Lärare i fritidshem 1)

Situationer där individer samverkar kan leda till nya erfarenheter. Enligt det sociokulturella och det pragmatiska perspektivet kan erfarenheter leda till utveckling. Med hjälp av interventionen fick eleverna möjlighet till att uppleva nya erfarenheter som eventuellt påverkar deras kommande agerande inom området.

5.3.1. Samtal med eleverna efter insatsen

Utifrån samtal med eleverna efter insatsen framkom det att de tyckt om projektet. Eleverna berättade i samtalet vad de genomfört och vad de upplevt. Vi frågade också eleverna hur de upplevt projektet utifrån sinnena.

5.3.2 Begreppsutveckling

Eleverna berättade att det roligaste med projektet var:

Att vi lagade mat (Elev 1).

Att man kan träna att laga mat (Elev 2).

Att vi lärde oss vad heter grönsakerna och vad de smakar (Elev 4).

Vi hade morötter, selleri och vi hade purjolök (Elev 4).

Analys

Här ser vi samband med det sociokulturella perspektivet som bland annat innefattar att individer med hjälp av olika aktiviteter kan breda ut sina kunskaper och erfarenheter.

5.3.3 Nya erfarenheter

Några av eleverna berättade att de testat på matlagning för första gången någonsin inom projektet.

Många fick börja om det för dom blanda fel. (Elev 1)

Analys

Utifrån pragmatismen lär sig människan bland annat genom att experimentera och utföra olika handlingar. När eleverna fått nya erfarenheter kan det påverka deras nästkommande liknande tillfälle.

5.3.4 Samlärande – vi kan tillsammans

Sedan berättade en av eleverna att vissa moment var svåra, exempelvis att hitta i köket.

Vi var i grupper och dem hjälpte mig. (Elev 3)

Analys

Här ser vi tillämpning av den proximala utvecklingsszonen. Eleven som inte visste var redskapen fanns, fick hjälp av sina kamrater som hade mer kunskap inom området. Följande kopplar vi till individers lärande i sociala sammanhang.

5.3.5 Utveckling av projektet

En av eleverna gav ett förslag på att man kan utveckla projektet genom att göra cupcakes med frosting istället för muffins.

Analys

Genom att ta tillvara på elevernas tidigare erfarenheter, ser vi koppling till pragmatismen. Dessa kunskaper, alltså om elevernas tidigare erfarenheter samt intresse kan vidareutvecklas i nästa projekt.

5.3.6 Sammanfattande analys

Det är uppenbart hur lika lärarna i fritidshemmet tänker och uttrycker sig kring fritidshemmets roll i elevernas begreppsutveckling före, jämfört med efter de riktade och handledda aktiviteterna. Underrubrikerna är i stort sett desamma. Hur ska man tolka det? Kanske som att fritidshemmets pedagogiska förutsättningar är optimala som komplement till skolans möjligheter i relation till elevernas begreppsutveckling. Det handlar om praktiska inslag där man själv och i samspel med andra får göra, utföra, genomföra aktiviteter ”från ax till limpa” och därmed skapa erfarenheter med olika sinnen och utifrån olika pedagogiska erbjudanden – modaliteter. Det faktum att det sker i mindre grupper och ofta på elevernas eget initiativ stärker motivationen och drivkraften att fullfölja arbete som kräver uthållighet över tid.

Efter genomförda samtal med lärarna på fritidshemmet samt med eleverna har det framkommit att de uppskattat projektet. Projektet har gett dem möjlighet till skapande av nya erfarenheter samt utbredning av tidigare upplevda situationer. Vi vill betona att flertalet studier som genomförs har sina begränsningar och brister. Vi anser även att vårt projekt har utvecklingsmöjligheter. Eleverna har fått möjlighet att utveckla sin begreppsapparat utifrån projektets innehåll. Vi är samtidigt medvetna om att vår studie inte var särskilt omfattande. Trots att vi och lärarna på fritidshemmet har erbjudit eleverna ovannämnda aktiviteter, finns det inga garantier att begreppsapparaten utvecklats. Hade studien haft obegränsat med tid, vilket den inte hade, finns det heller ingen försäkran om att eleverna skulle vara mottagliga för de kunskapsmöjligheter som projektet erbjuder.

Detta kan exempelvis bero på elevernas mognad, intresse eller lärarna på fritidshemmets engagemang. Trots erbjudande av begreppsutveckling inom vår studie, är det inte säkert att eleverna tillägnar sig dessa kunskaper under studien. Eleverna kanske lär sig dessa begrepp hemma, hos en släkting eller kamrat etcetera.

Efter genomförd studie har vi insett att vi inte planerat och organiserat den tillräckligt väl. Vi skulle exempelvis tagit kontakt med personalen på det valda fritidshemmet tidigare, vilket hade kunnat leda till fler utförda aktiviteter.

6. Diskussion

6.1 Metoddiskussion

När det gäller studiens tillförlitlighet och genomförande vill vi förhålla oss kritiska. Insatsens begränsade tid kan ha påverkat studiens resultat, lärarna i fritidshemmet upplevde tidsbrist. Om vi hade haft mer tid, hade vi möjligen fått ett annat resultat, eventuellt hade vi fått syn på en större skillnad, före och efter interventionen. Frånvaro på grund av sjukdomar förekom, både hos elever och lärarna på fritidshemmet. Alla aktiviteter som vi tillhandahållit material till har inte genomförts under den tidsbegränsade interventionen. Även detta kan ha påverkat studiens utfall. Om samtliga aktiviteter utförts, skulle vi antagligen kunnat få syn på en större skillnad. Detta är dock något som lärarna på fritidshemmet menar att de kommer att fortsätta med efter vårt projekt. Vi vill betona att det finns mer än bara en sanning. Om vi exempelvis hade genomfört studien på ett annat fritidshem eller använt andra metoder hade resultaten möjligen blivit annorlunda. Syftet med studien var att bidra med ny kunskap om hur multimodala och praktiska aktiviteter inom fritidshemmets verksamhet bidrar till elevernas begreppsutveckling. När eleverna får möjlighet att utöva praktiska aktiviteter finns möjlighet enligt Deweys (1999) pragmatism till skapande av erfarenheter, som kan leda till utveckling. Studiens trovärdighet avspeglas i vårt genomförande och resultat (Christoffersen & Johannessen, 2015). Det vi uppgav att vi ville undersöka stämmer överens med vad vi genomfört i studien. När det gäller studiens tillförlitlighet har vi genomfört båda fokusgruppsamtalen med lärarna på fritidshemmet och ställt

frågor direkt om det varit något vi inte uppfattat - eller missuppfattat - och därmed klarat ut eventuella missförstånd direkt. De båda fokusgruppsamtalen samt samtalet med eleverna är noggrant transkriberade. Med fokusgruppsamtal förekommer dock alltid vissa svårigheter, vilket vi vill förhålla oss kritiska till. Det kan exempelvis handla om att intervjuaren har svårare att leda samtalet, än vid en enskild intervju. Vanligt förekommande vid fokusgruppsamtal är att insamlad data blir omfattande. Ibland är det dessutom svårt att höra vem som säger vad (Bryman, 2011). Detta var något som vi upplevde under processen. Det är även väsentligt att förhålla sig kritisk till vad som kommit fram, eftersom datamängden inte är särskilt omfattande.

6.2 Resultatdiskussion

Lindberg (2013) menar att flerspråkiga elever gynnas av arbete i smågrupper utifrån att det då skapas fler tillfällen till språklig interaktion. Detta är något som framkommer på det valda fritidshemmet, där den språkliga mångfalden är omfattande. Ofta finns det inte en kritisk massa elever med samma modersmål och det blir därför nödvändigt att använda och blanda olika språk för att förstå och göra sig förstådd (García & Wei, 2018). På det valda fritidshemmet förekommer det som García och Wei (2018) påstår. Men det finns samtidigt grupper av elever som talar samma modersmål, vilket i sin tur leder till att det svenska språket inte används av eleverna emellan i så stor omfattning.

Enligt Alskog-Björkman (2014) kan den sociala interaktionen mellan individer bidra till elevernas upplevelse av meningsfullhet. Både Vygotskij (2001) och Dewey (1999) lyfter meningsfullhet som en väsentlig del i individens inläring. Under studiens genomförande samspelade och kommunicerade eleverna med varandra. Lärarna på fritidshemmet skapade möjligheter hos eleverna att aktivt utforska, upptäcka och uppleva genom att göra egna och gemensamma erfarenheter, något som tillhör de viktigaste byggstenarna i pragmatismen (Dewey, 1999). Aktivt utforskande och erfarenhetsbaserat lärande är en av pedagogernas uppgifter enligt gällande styrdokument (Skolverket, 2017).

Genom att vi utfört detta projekt, har vi skapat möjlighet för att berika elevernas begreppsutveckling under den tid de vistas på fritidshemmet. Haglund (2016) betonar bland annat meningsfullhets betydelse i utförande av aktiviteter. Enligt lärarna på

fritidshemmet visade eleverna ett stort intresse och engagemang för aktiviteterna. Vi tolkar detta som att eleverna har upplevt meningsfullhet, men vi kan inte med säkerhet påstå att så är fallet. Studiens resultat visar att eleverna har möjlighet till utveckling inom dessa områden. Enligt styrdokumentet ska eleverna erbjudas en givande fritid (a.a). Under studiens genomförande har deltagarnas använt sig av sina sinnen: lukt, smak, syn, känsel samt hörsel. Det sensoriska minnet kan ha påverkat elevernas begreppsutveckling (Woolfolk & Karlberg, 2015). Boström m.fl. (2015) betonar situerat lärande samt socialt samspels betydelse på fritidshemmet. Detta är något som vi kan se likheter med utifrån vår forskning, där eleverna i samspel med varandra har fått ökade erfarenheter. Erbjudande av aktiviteterna som vi tillhandahållit lärarna på fritidshemmet med har enligt dem skapat grit hos vissa av eleverna. Här ser vi koppling till engagemang och lust att lära, som Boström m.fl. (2015) behandlar i sin forskning. Vi kan dock inte garantera att eleverna som deltagit i studien upplevt aktiviteterna med lika stort intresse. Utifrån gällande styrdokument ska fritidshemmet tillgodose elevernas behov, där utveckling av språk och socialkompetens utgör en betydande del (Skolverket, 2017). Svensson (2012) hävdar att begreppsutveckling kräver både praktik och tid, elever bör därför möta ett varierat språk i tidig ålder. Detta är något som vi vill koppla till studiens resultat, där eleverna fått möjlighet att bekanta sig med ord och begrepp. Eleverna med hjälp av lärarna på fritidshemmet har bearbetat aktiviteternas innehåll, där Vygotskijs (1978) teori om den proximala utvecklingszonen har tillämpats. Utifrån vad lärarna i fritidshem har berättat i fokusgruppsamtalen, kan denna typ av pedagogik med tematiskt arbete bidra till elevers begreppsutveckling. Utifrån rådande styrdokument ska fritidshemmet komplettera förskoleklassen och skolan (Skolverket, 2017). Vi inser att en studie som denna kan ge möjlighet till detta, men det finns fortfarande utvecklingsområden i genomförande.

Lindberg (2013) menar att bearbetning av elevernas egna erfarenheter kan bidra till elevernas språkutveckling. Här ser vi en likhet med våra resultat. En av lärarna på fritidshemmet betonar vikten av att bearbeta upplevda erfarenheter efter utförd aktivitet i en viss kontext, i detta fall matlagningsaktiviteter på fritidshemmet. Vid måltiden som eleverna tillagat med stöd av läraren i fritidshem samtalade de kring ingredienser och redskap som de använt under tillagningsprocessen. Genom att ställa frågor uppmuntrade

läraren eleverna till kreativa yttranden. Denna typ av interaktion skapade möjlighet till samlärande, vilket lyfts i gällande styrdokument. Här ser vi även koppling till språk och kommunikationens betydelse som beskrivs i läroplanens centrala innehåll för fritidshemmet (Skolverket, 2017). Fritidshemmet, där vår studie genomförts är flerspråkighet ett naturligt inslag, majoriteten av eleverna har ett annat modersmål än svenska. Lärarna på fritidshemmet gav uttryck för att de uppskattar värdet av vad ett material som detta kan ge, dock har lärarna på fritidshemmet inte hunnit använda samtligt tillhandahållit material. Vi ser även att materialet som vi tagit fram kan utvecklas, exempelvis skulle vi kunna tagit bättre och tydligare bilder. Medvetna val och arbetssätt kan skapa nya erfarenheter och möjliggöra begreppsutveckling på fritidshemmet. Utifrån projektets resultat ser vi vikten av tematiskt arbete på fritidshemmet som en god möjlighet till begreppsutveckling. Vi ser att kombinationen mellan teori och praktik kan vara gynnsam och väl motsvarar fritidshemmets pedagogiska förutsättningar och möjligheter.

6.3 Förslag till fortsatt forskning

Vi har förhoppningar om att denna studie kan inspirera vidare till en mer omfattande undersökning inom pedagogik för begreppsutveckling på fritidshemmet. Till kommande forskning ser vi Learning Study som en relevant metod. En Learning Study innebär att forskare samverkar med verksamma lärare i fritidshem.

Referenser

- Ahlskog-Björkman (2014). Interaktionens betydelse för barns lärande en studie av barns möte med slöjd i förskolan. *Nordic early childhood education research journal*. 7:11, 1-14.
- Boström, Lena, Hörnell, Assar & Frykland, Marie (2015). Learning Environments at Leisure-Time Centres in Sweden: A Comprehensive Survey of Staffs' Perception. *International Journal of Extended Education*, 3(1), 5–23.
- <http://dx.doi.org/10.3224/ijree.v3i1.19578>
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Christoffersen, Line & Johannessen, Asbjørn (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Cummins, Jim (2017). *Flerspråkiga elever: effektiv undervisning i en utmanande tid*. Första utgåvan Stockholm: Natur & Kultur.
- Dewey, John (2009). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.
- Duckworth, Angela (2017). *Grit konsten att inte ge upp*. Johanneshov: MTM.
- Enström, Inger (2013). Ordförråd och ordinläring – med särskilt fokus på avancerade inlärare. I K. Hyltenstam & I. Lindberg (red): *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. (169-220) Lund: Studentlitteratur.
- Fodina Language Technology AB, (2017). *Mer om termer och begrepp*.
- <http://fodina.se/terminologi/termer-begrepp-och-terminologi/termer-och-begrepp/>
2018-03-14.
- Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet:
http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf
df 2018-01-03
- García, Ofelia & Wei, Li (2018). *Translanguaging. Flerspråkighet som resurs i lärandet*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Gärdenfors, Peter (2011). *Lusten att förstå. Om lärande på människans villkor*. Stockholm: Natur & Kultur.

- Haglund, Björn (2016) Fritidshemmets vardagspraktik i ett nytt diskursivt landskap. I *Educare* 1, 64-82.
<http://www.mah.se/upload/FAKULTETER/LS/Publikationer/EDUCARE/Educare%202016.1.pdf>
- Holmström, Ketty (2015). *Lexikal organisation hos en- och flerspråkiga skolbarn med språkstörning*. Diss. (sammanfattning) Lund : Lunds universitet, 2015.
- Klaar, Susanne (2013). *Naturorienterad utbildning i förskolan: pragmatiska undersökningar av meningsskapandets individuella, sociala och kulturella dimensioner*. Diss. (sammanfattning) Örebro : Örebro universitet, 2013.
- Krantz, Helena (2011). *Barns tidiga läsutveckling: en studie av tidiga språkliga och kognitiva förmågor och senare läsutveckling*. Licentiatavhandling Stockholm: Stockholms universitet.
- Lindberg, Inger (2013). Samtal och interaktion – ett andraspråksperspektiv. I K. Hyltenstam & I. Lindberg (red): Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle. (481-518) Lund: Studentlitteratur.
- Ljusberg, Anna-Lena (2013). Att möta barn och unga i en multimodal praktik. I: Malin Rohlin. *Meningsskapande fritidshem. Studio som arena för multimodalt lärande*. (143-155). Lund: Studentlitteratur.
- Otterup, Tore (2005). ”Jag känner mej begåvad bara”: om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Pihlgren, Ann S. (2017). *Fritidshemmets mål och resultat: att planera och utvärdera*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur.
- Rohlin, Malin (2001). *Att styra i namn av barns fritid: en nutidshistoria om konstruktionen av dagens fritidshem i samordning med skolan*. Diss. Stockholms universitet.
- Rohlin, Malin (2013). Fritidshemmet som verksamhetsområde. I M. Rohlin (red): *Meningsskapande fritidshem: studio som arena för multimodalt lärande*. (13-31) 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Saar, Tomas, Löfdahl, Annica & Hjalmarsson, Maria (2012). Kunskapsmöjligheter i svenska fritidshem. *Nordisk barnehageforskning* vol 5 nr 3 sid 1-13.

- Skolinspektionen (2018). *Undervisning i fritidshemmet*.
Tillgänglig på Internet: <http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/undervisning-i-fritidshemmet/2018-04-21>
- Skolverket (2016). *Fritidshem*. <https://www.skolverket.se/skolformer/fritidshem> 2017-12-20.
- Skolverket (2017). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2017*. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3813> 2017-12-20.
- Socialstyrelsen (1988:7). *Pedagogiskt program för fritidshem. Allmänna råd från Socialstyrelsen*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Svensson, Ann-Katrin (2012). Med alla barn i fokus – om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling. *Paideia*, 4: 2012, 29-37.
- Sverige (2017). *Skollagen (2010:800): med lagen om införande av skollagen (2010:801)*. Åttonde upplagan Stockholm: Wolters Kluwer.
- Torpsten, Ann-Christin, Warren, Anne Reath, Straszer, Boglárka, Lindahl, Camilla, Siekkinen, Frida, Svensson, Gudrun, Rosén, Jenny & Allard, Karin (2016). Transspråkande: En holistisk syn på språk, språkanvändning och språkdiraktik. *Lisetten*, 2, (32-33).
- Vygotskij, Lev Semenovič (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, Mass.: Harvard U.P.
- Vygotskij, Lev Semenovič (2001). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.
- Wedin, Åsa (2011). Klassrumsinteraktion i de tidiga skolåren flerspråkiga elever i skolans språkliga vardag. *Nordic Studies in Education*, 31:3, (210-225).
- Woolfolk, Anita & Karlberg, Martin (2015). *Pedagogisk psykologi*. Johanneshov: MTM

Bilaga 1

Missivbrev

Fritidshemmet som verkstad för att begreppsutveckling

Hej!

Vi heter Annie Johansson och Jolanta Månsson. Vi studerar vår sista termin på grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem på Högskolan Kristianstad. Just nu arbetar vi med vårt examensarbete, som handlar om hur lärare i fritidshem arbetar med elevers begreppsutveckling utifrån styrda matlagningsaktiviteter på fritidshemmet. Genom att ta del av tidigare forskning och litteratur, har vi upptäckt att det finns en kunskapslucka forskningsmässigt inom begreppsutveckling på fritidshemmet. Vi ser därför vikten av att genomföra projektet – som eventuellt kan leda forskningen framåt. Vår handledare är Barbro Bruce, biträdande professor i utbildningsvetenskap med inriktning på specialpedagogik, och hon nås på barbro.bruce@hkr.se

Under projektet ska eleverna ska få möjlighet att träna förståelse och aktivt användande av begreppen i fråga. Aktiviteterna kan handla om att eleverna ska baka, laga enkla måltider, spela spel och leka. Ordinarie personal kommer att genomföra aktiviteterna i samverkan med oss. Vi kommer att fokusera oss på hur lärare i fritidshem arbetar med elevernas begreppsutveckling. Insamlad material kommer att analyseras utifrån om det finns ett samband mellan de riktade aktiviteterna och begreppsutvecklingen. All insamlade data kommer endast att användas för detta projekt och alla namn avidentifieras. Att medverka i projektet är frivilligt och det går bra att när som helst avsluta sin medverkan. Vi ser fram emot att både du och ditt barn vill vara med och bidra till begreppsutvecklingen inom ramen för fritidshemmets verksamhet!

Med vänliga hälsningar

Annie Johansson

annie.xxx@stud.hkr.se

Telefonnummer: xxx

Jolanta Månsson

jolanta.xxx@stud.hkr.se

Telefonnummer: xxx

Om ert barn vill medverka i vårt projekt, undrar vi om du som vårdnadshavare samtycker angående detta? *Båda vårdnadshavarna ska underteckna vid delad vårdnad, i annat fall räcker det med en underskrift.*

Ja, jag/vi samtycker. [ ]

Nej, jag/vi samtycker inte. [ ]

Barnets namn: _____

Underskrift

Vårdnadshavare 1: _____

Jag har läst och förstått ovanstående information angående forskningen.

Vårdnadshavare 2: _____

Jag har läst och förstått ovanstående information angående forskningen.

Ort och datum: _____

Bilaga 2

Frågor till fokusgruppssamtal före interventionen

- Upplever ni att eleverna förstår specifika ord/begrepp, alltså ord som inte används i vardaglig kommunikation?
- Vad gör ni om det är något ord de inte verkar förstå?

- Hör ni dem använda specifika ord/begrepp när de pratar med varandra?
- På svenska?
- På modersmål?
- Hur gör de sig annars förstådda om de exempelvis vill ha något?

- Vad gör ni på fritidshemmet för att stimulera elevers begreppsutveckling?
- I vilka sammanhang?
- I vilka aktiviteter?

- Enligt skollagen (Kap 14 §5 och §6) framgår det att eleven kan få placering på fritidshemmet utifrån egna behov. Det kan handla om exempelvis stimulans av språket. Förekommer detta hos er?

Bilaga 3

Frågor till fokusgruppssamtal efter interventionen

- Hur har materialet fungerat?
- Vad har ni upplevt har gått bra?
- Något som kan utvecklas?
- Hur var engagemanget hos eleverna?

- Har ni sett någon utveckling hos eleverna när det gäller hur de använder och förstår begrepp inom matlagningsaktiviteter?
- På svenska?
- På modersmålet?

- Har ni något förslag på hur materialet skulle kunna utvecklas?

- Har ni ytterligare tankar om hur barnens begreppsutveckling kan stimuleras på fritidshemmet?

Bilaga 4

Aktiviteternas centrala begrepp

Elvisp

Visp

Skärbräda

Bunke

Sticka

Muffinsform

Skål

Måttsats

Decilitermätt

Matsked

Tesked

Kryddmått

Kniv

Gaffel

Sked

Träsked

Durkslag

Tidtagarur

Rivjärn

Skalare

Ugn

Spisplattor

Ugnsplåt
Diskbänk
Bakplåtspapper
Förkläde
Gryta
Kastrull
Sax
Diskborste
Mjöl
Socker
Vaniljsocker
Kakao
Bakpulver
Salt
Smör
Mjök
Palsternacka
Ärtor
Purjolök
Blåbär

Bilaga 5

Axplock från våra recept

Scones – 2 personer

Ingredienser

2 deciliter vetemjöl
1 tesked bakpulver
1 kryddmått salt
50 gram smör eller margarin
1 deciliter mjölk

Redskap

Bunke
Decilitermått
Kryddmått
Slev
Bakplåtspapper
Ugnsplåt
Ugn
Tidtagarur

- 1, Starta ugnen och ställ in den på 250 grader, med **över- och undervärme**.
- 2, **Blanda** vetemjöl, bakpulver och salt i en bunke.
- 3, **Finfördela** smör eller margarin i bunken.
- 4, **Tillsätt** mjölk och rör med en slev snabbt, till en kladdig deg.
- 5, **Klicka ut** två kakor eller fyra bullar på en ugnsplåt med bakplåtspapper.
- 6, **Grädda** mitt i ugnen i tio till tolv minuter.
- 7, **Servera** brödet **nygräddat**, med smör, ost och marmelad.
- 8, Ät och njut!

Grönsakssoppa - 2 personer

Ingredienser

5 dl vatten
1 buljongtärning eller fond
1 morot
1 palsternacka
1 bit rotselleri
1-2 potatisar
1 bit purjolök
½-1 dl ärtor
persilja
salt, peppar

Gott till:

Knäckebröd med smör, ost och grönsak, exempelvis: paprika.

Redskap

Skärbräda
Skalare
Sax
Sticka
Kastrull med lock
Dl-mått
Tesked
Soppslev
Rivjärn

- 1, **Skala** och **skölj** morot, palsternacka, selleri och potatis.
- 2, **Skär** palsternacka, selleri och potatis i bitar.
- 3, **Riv** moroten på rivjärnet.
- 4, **Skölj** purjolök och skär i bitar.
- 5, **Koka upp** vatten och buljongtärning i kastrull med lock, på högsta värme.
- 6, Lägg i de skurna och rivna grönsakerna och **koka upp** igen på högsta värme.
- 7, **Sänk värmen**. Låt koka tills allt är mjukt, ca 10-15 min.
- 8, **Tillsätt** ärtorna och låt allt få ett **uppkok**. Prova med stickan om grönsakerna är färdiga.
- 9, **Smaksätt** med salt och peppar. Smaka av!
- 10, **Klipp** lite persilja över soppan.
- 11, **Servera** och njut!

Bilaga 6

Axplock av interventionens bilder – redskap och ingredienser

